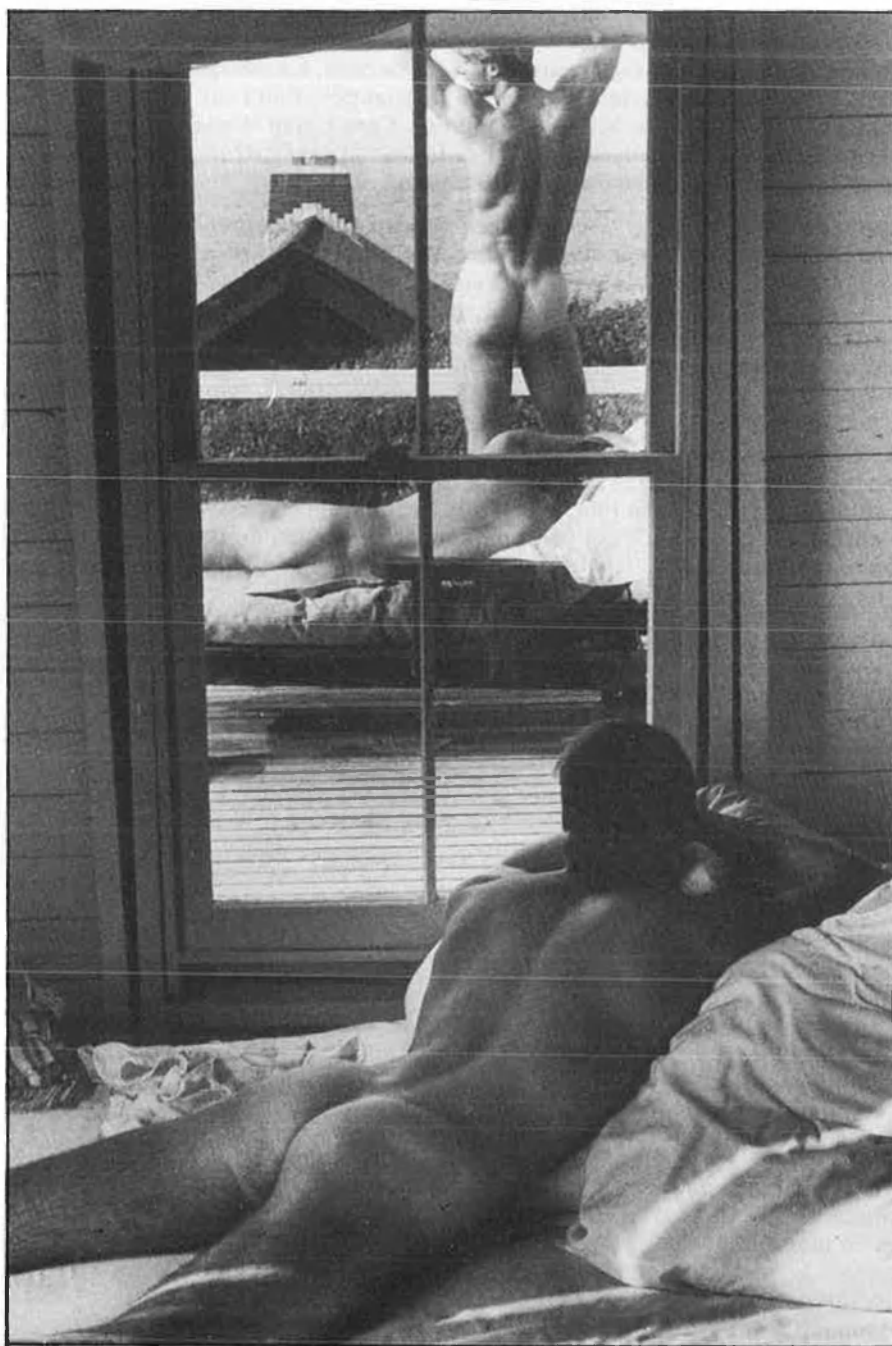

Rosa i lila a la literatura catalana

¿Existeix o no existeix una literatura gai o lesbiana? ¿Hi ha una estètica i una sensibilitat específiques? ¿Són les inclinacions sexuals de cada escriptor determinants de la seva obra?

Anna M. Gil

No sembla que sigui correcte referir-se a una literatura gai o lesbiana; l'homosexualitat a la literatura s'ha tractat gairebé sempre de biaix, dulcificant-la amb un llenguatge «poètic» o amb paraules subtils.

Molts han formulat aquestes preguntes i molts han intentat contestar-les: «Mme. Bovary —afirmava Flaubert— sóc jo»; «per a mi no hi ha diferència entre el jo narratiu i el jo existencial: tots dos són una invenció», ironitzava en una recent entrevista Aldo Busi. El poeta Jaume Creus és del parer que «si s'utilitza el tema de l'homosexualitat per fer un determinat tipus de novel·la, no vol dir que s'hagi de ser gai». «Aquí —continua Creus— hi ha pocs que el tractin obertament». «Pel que fa a una hipotètica sensibilitat gai —afegeix— penso que és un fenomen que s'ha sobrevalorat perquè, ¿com es pot percentuar?».

Marta Pessarrodona opina que «no es pot parlar d'una literatura gai o lesbiana perquè aquí, d'altra banda, tampoc no s'han produït fites, coses que —penso en la Rita Mae Brown—, trasbalsessin socialment». Per a Armand de Fluvià, «la literatura, com el teatre, aborden diferents aspectes de les persones, i entre ells la seva sexualitat». «De tota manera —comenta Fluvià—, si tenim en compte tot el que es publica, veiem que l'homosexualitat és encara una qüestió tabú, a la literatura eròtica, per exemple, tampoc no surt gaire».

En definitiva, no sembla que sigui correcte referir-se a (o que existeixi) una literatura específicament gai o lesbiana. I menys al nostre país on quaranta anys de repressió de tota mena (també literària) no han fet sinó criminalitzar i amagar l'assumpte. Això ha determinat que l'homosexualitat a la literatura es tractés de biaix, dulcificant-la amb un llenguatge *poètic* o amb paraules subtils, apuntant-la enmig de la trama i deixant que el lector intuís el sentit de molts silencis o el significat de referències vagues.

¿Quins són els principals silencis i referències vagues (i no tan vagues) dels mal anomenats sexe rosa o lila a la literatura catalana dels nostres dies? Ens podríem remuntar a escriptors com, per exemple, el Blai Bonet d'*El mar* (1958) —una crua història de postguerra ambientada en un sanatori antituberculós on la malaltia i les passions arrelen en els joves fins a destruir-los— que esmenten l'homosexualitat de passada, com un element més del conjunt que aplega tota mena d'angoixes, frustracions o sentiments de culpa relacionats amb la vida i el sexe. Però, en el principi —si és que es pot parlar d'un principi— hi hagué *El dia que va morir Marilyn* (Premi de la Crítica Serra d'Or, 1969), de Terenci Moix. En aquesta novel·la, que avui ens sembla

tan innocent, s'explica la peripècia d'una generació, la dels 60, i s'afronta l'homosexualitat d'una manera ben tèbia. La trajectòria literària i personal de Moix, però, ens ha confirmat que ell, com a mínim, ha aconseguit ser més clar que els personatges d'aquest llibre primerenc.

En la mateixa línia tèbia, per qualificar-la d'alguna manera, s'instal·laria l'Emili Teixidor de *Sic transit Gloria Swanson* (1979) —que inclou el conte «Ni suc ni bruc», fonamentat en el naixement d'una passió lesbiana a l'adolescència— o el Biel Mesquida de *L'adolescent de sal* (Premi Prudenci Bertrana 1973), on la temàtica homosexual constitueix una anècdota de les moltes que conformen el món tancat i castrador en què es mou el protagonista. Biel Mesquida, però, més tard es destaparia amb un llibre gairebé testimonial, *El bell país on els homes desitgen el homes* (1985). Com testimonial és també el *Bel i Babel* d'Isa Tròlec (Premi Jaume Roig, 1980), la impúdica narració d'un procés traumàtic cap al canvi de sexe.

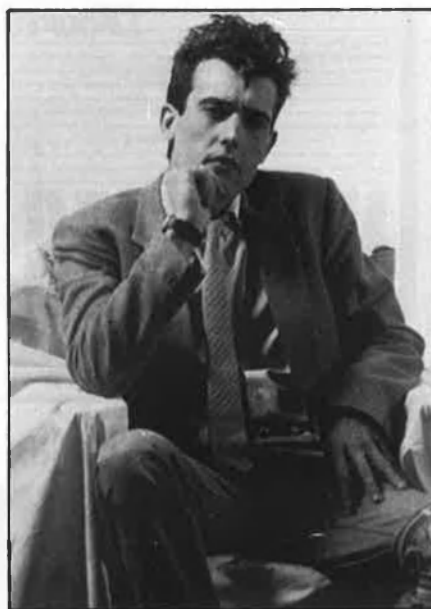
Josep Miquel Servià aborda la qüestió gai en dos dels seus títols: al conte «Tot un home», del llibre *Pluja de sang* (finalista del Víctor Català, 1974), explica els problemes d'un noi que no s'atreveix a mostrar les seves inclinacions eròtiques davant els amics, els homenets que ja comencen a visitar les meques del Xino; i a *Jerarca de la llum* (1987), on escriu versos referits —intuïm— a un jove («collars d'escuma marina/festegen les teves natges»), on recrea la unió fraterno-amorosa entre dos pastors.

Carme Riera dona un to ambigu —malgrat la cita introductòria i apòcrifa atribuïda a Safo— a la relació sentimental entre una professora i la seva alumna en el celebrat i reeditat *Te deix, amor, la mar com a penyora* (Premi Recull, 1974), un relat que conté frases tan tendres com: «Els meus dits, com en un ritu, la llenegadissa dansa dels meus dits sobre la teva pell, tornaren a dibuixar els teus llavis i una per una les formes del teu cos». O com aquesta altra corresponent a un recull posterior, *Jo pos per testimoni les gatives* (1977), basat en un argument similar: «Res no em destorbaria de mirar embadalida aquell cos que per primera vegada vaig veure nu, que per primera vegada se'm lliurava». I no cal dir que el subjecte i l'objecte el·líptics que hi apareixen són del sexe femení. Menys el·líptic és Jaume Creus (*Entre una pell i l'altra l'horitzó*, premi Re-

cull 77, i *Terres interiors platges extenses*) quan escriu: «Alcem la copa en record d'aquells ventres/que han erigit els seus fal·lus en hòsties/i han combrat en les ares ocultes,/ebri custodis del seu propi most!».

L'any 1970 Manuel de Pedrolo va tenir problemes perquè *Un amor fora ciutat* (escrit el 1959) pogués sortir al mercat. ¿Per què? Doncs, perquè l'autor es ficava, més o menys directament, dins l'homosexualitat. Inconvenients que també va trobar Ferran Cremades a l'hora de publicar *Coll de serps* (Premi Sant Jordi, 1977), pel caràcter antimilitarista de l'obra. Cremades reflecteix la visió cruel i esperpèntica dels temps que li han tocat viure, uns temps on tot —inclòs el sexe— ha estat ofegat, constrenyit, aixafat per la bota implacable de la dictadura. El següent paràgraf, que pretén caricaturitzar un grup de soldats, n'és un exemple: «La pixotera remunta enmig dels murs blancs il·luminats, ara ell fa de mascle i ell de femella, ell de femella i ell de mascle, ballen, semblen de vegades marionetes, de vegades exèrcits de majorettes, ballen, les femelles es maquillen de femelles, els mascles es maquillen de mascles, pals de granera fent de fal·lus de déus vençuts, pals de granera fent de pitorros d'on surt l'afany de la terra i la carn, furgant la cremor del misteri, cavalls esbrocats sobre cavalls esbrocats, les llengües llepant la mel líquida de la passió de les abelles». Posteriorment, Cremades donarà un caràcter més festiu a la seva escriptura a *La regina de la pobla de les fembres pecadrius* (1980), text ambientat al segle XVI on tampoc no manca alguna que altra escena de sodomia.

Lluís Fernández amb *L'anarquista nu* (Premi Prudenci Bertrana, 1978), afronta d'una manera decidida el «sexe diferent» (*fel·latio*, penetracions anals) amb un argument on es barreja la pornografia i el pintoresquisme, i que no exclou la tragèdia final del suïcidi. Les paraules que encapçalen la narració —«*Gentile e nobilissima Valenza; in tutta Catalogna non è più lasciva ed amora città*» (M. Bandello s. XVI)— i els noms dels personatges (Lita Vermelló, la Maria de la «O», la que no té figa ni galló, la Metrallera Marieta, Loli la Carajillo, etc.), són un detall del color amb què Fernández ha pintat la seva novel·la. El lesbianisme que descriu Núria Serrahima a *L'olor dels nostres cossos* (1982) no recorre a situacions límit ni tampoc utilitza la paròdia, es tracta, tan sols, d'una reacció previsible davant totes les petites in-

Lluís Fernández, Blai Bonet i Biel Mesquida. Tots tres han tractat alguna vegada aquest tema en les seues novel·les.

Jardor

NOVETATS en LLIBRES

<p>edicions 62 s/a</p> <p>L'EMBRANZIDA FABULOSA</p> <p>Frederic Brown Seleccions de la Cua de Palla, 83. 176 pàgines.</p> <p>Tot Investigant l'assassinat del seu pare, Ed Hunter s'iniciarà a les veritats de la vida i trobarà una nova visió del seu pare i d'ell mateix.</p>	<p> Editorial Laia</p> <p>ENAMORAMENT I AMOR</p> <p>Francesco Alberoni. Col·lecció L'entrellat. 138 pàgs.</p> <p>El més recent assaig d'Alberoni.</p>
<p>Edicions BROMERA</p> <p>BARROCA MORT</p> <p>Vicent J. Escartí Col·lecció Els nostres autors, 6.</p> <p>Un nou narrador. Un llibre inquietant.</p>	<p>EDITORIAL EMPÚRIES</p> <p>TREVOL 1: LLENGUA</p> <p>Glòria Bordons. Josep M. Castellà. Pilar Monné.</p> <p>El llibre ideal per a l'aprenentatge de la nostra llengua a l'ensenyament mitjà i en els cursos d'adults (5a edició).</p>
<p> GREGAL LLIBRES consorci d'editors valencians s.a.</p> <p>DICCIONARI GREGAL Valencià-castellà/Castellà-valencià</p> <p>Vicent Pasqual</p> <p>Un diccionari valencià per a les nostres escoles. 1.075 ptes.</p>	<p> LA GALERA, S. A., EDITORIAL</p> <p>LES ALES ROGES</p> <p>Miquel Rayó i Ferrer Col·lecció Els Grumets de la Galera. Premi Josep-M. Folch i Torres. 1987. Presentació: Xavier Pastor, president de Greenpeace. Espanya. Il·lustracions d'Ismael Balanyà.</p>
<p> EDITORIAL TRES I QUATRE</p> <p>CRIMS RELATIUS</p> <p>Tomàs Belaire Col·lecció Narratives 3 i 4, 1.</p> <p>Un recull de contes grotescos i cinematogràfics, on aquest jove autor ens dona una particular visió de les relacions humanes.</p>	<p> curial</p> <p>CANT ALT</p> <p><i>Autobiografia literària.</i> Jordi Pera Cerdà. Col·lecció La Mata de Jonc. 18.</p>
<p> Edicions Proa</p> <p>LLIBRES PROFÈTICS DE LAMBETH, I</p> <p>William Blake Trad. i pròleg de Miquel Desclot</p> <p>Els llibres de l'Óssa menor, 147. 96 pàgs. 900 ptes.</p>	<p>SÍRIVS</p> <p>DOCTRINA CATALANISTA</p> <p>Fidel Constant Reedició facsímil del catecisme de la Unió Catalanista. Sírius. Apartat 2482. 08080 BARCELONA. Distribució (93) 256 20 00 - 347 25 11.</p>

satisfaccions acumulades en els contactes heterosexuales. Així s'expressa una de les protagonistes: «Era la primera vegada a la meua vida que una dona posava la mà damunt meu. Els seus llavis es juntaren amb els meus i, a mi, m'agradava. Estava sorpresa, però no desconcertada. Tot semblava tan lògic, tan normal (...), el joc va continuar fins a un dels més bells orgasmes que he tingut mai».

Guillem Viladot —que també ha escrit una història de traces gais, *Ricard*— empra la psicologia i la teoria del mirall de Lacan per a bastir una complicada trama d'amor/desamor entre una psiquiatra i la seva pacient, a *Simetria* (1986). La pacient cerca una solució al conflicte íntim que la duu a rebutjar el marit i a buscar el plaer en les dones. Metgessa i *malalta* sucumbeixen a una atracció epidèrmica i devastadora que comença amb la primera confessió d'una experiència lèsbica.

Un altre espill reflecteix la poesia de Maria Mercè Marçal a *La germana, l'estrangera* (Premi López Picó, 1985): «El teu sexe i el meu són dues boques/de bat a bat tenim la platja oberta», i «...entremesclen licors de fruita oberta/Boques, coralls en llacunes de molsa/I que les boques facin que la molsa/arrelí, viva, com la pell oberta/sense brida al mirall dels nostres sexes!».

Gaia, Oh! Gaia (1987), de Miquel Creus, incorpora l'element màgic i esotèric a l'amor carnal entre dues dones i deixa que el mar com a premi, o tal vegada com a càstig, s'endugui el cos del *pecat*. I *Sauna* (1987), el darrer llibre de Maria Jaén, relata l'atracció que experimenta una noia per una altra: la protagonista contempla amb plaer les formes ondulants de les seves companyes de sauna, fins que un dia queda enlluernada per una bella jove que es converteix en el centre de les seves obsessions eròtiques.

I podriem continuar esmentant textos, recordant títols on d'una o altra manera s'incideix en les relacions home/home, o dona/dona. I destacariem que la major part dels autors han optat pel gènere epistolar o l'evocació del passat en un intent —pensem— de retratar passions difuminades pel temps, «amistats particulars» que acaben aparcaades en el record o, el que és pitjor, que es resolen en la tragèdia i la mort. I al final ens preguntariem: ¿Per què escriptors i escriptores fan que aquestes relacions prohibides acabin, quasi sempre, malament? Una bona pregunta, sens dubte. □